

Witte Donderdag

14 april 2022

Hij is in ons midden als iemand die dient

Dorpskerk - Blaricum

Voorganger: ds. Jurjen Zeilstra

Inleiding

Ondanks alle dreiging en in het besef dat dit voor het laatst zal zijn, heeft Jezus er hevig naar verlangd te midden van zijn leerlingen Pesach te vieren. Kennelijk is er, ook bij verraad en verloochening, iets onverwoestbaar goeds in het vieren van de uittocht, de vreugde van het samenzijn, en het uitzien naar het Rijk Gods.

Schriftlezing Oude Testament: Jeremia 31, 31-34

Schriftlezing Evangelie: Lucas 22, 1-38

Prediking

Gemeente van Christus,

Nergens in het evangelie spreekt Jezus zijn diepste verlangen zozeer uit. Hevig heeft hij ernaar verlangd met zijn leerlingen deze maaltijd te delen. In de ogen van de evangelist Lucas is deze *laatste* maaltijd van de Heer de *eerste* maaltijd van de kerk, het stichtingsmaal, de funderende gebeurtenis die de leerlingen ontvankelijk zal maken om de Geest Gods te ontvangen.¹ Waar ter wereld, in welke tijd dan ook, zij deze handelingen zullen herhalen, daar zal de kerk zijn, daar zal de Heer zijn, al zijn ze maar samen met twee of drie.² Als wij dan het brood breken en de wijn drinken, dan mogen wij elkaar aankijken en beseffen: De Heer is hier. Zijn verscheurde lichaam bindt ons allen samen.

Maar er is meer. Jezus spreekt ook uit dat er nog een heel ander Pascha te wachten staat, dat is het grote feest van de vervulling van de nog uitstaande beloften in het grote koninkrijk van God. Daar strekt de, uit de macht van de dood bevrijde, gemeente van Christus zich naar uit. Dat is de verwachting van waaruit zij leeft. Dat is de hoop op een toekomst in het licht van God. Tot die tijd van vervulling zal hij niet meer eten wat zij nu eten... raadselachtige woorden, die een grote spanning oproepen. Wij zouden immers zo graag de Heer letterlijk aan onze tafel ontmoeten en hem al onze vragen stellen over de moeite en de pijn en het lijden van mensen in de wereld, en samen met Jezus eten en drinken in het koninkrijk van vrede en recht, toch? Maar is dat geen illusie? Is dat verlangen wel reëel in deze wereld vol van onrecht en geweld. Juist dit voorjaar worden wij weer dagelijks geschokt door beelden van een uitzonderlijk wrede oorlog, dichtbij aan de oostkant van ons oude werelddeel Europa. Dit verhaal zegt ons dat het te midden van verwarring altijd zin zal hebben naar dit vredesmaal te verlangen en uit te blijven zien naar onze ontmoeting met Jezus als onze vredevorst. Dat mag bepalend zijn voor onze houding, zonder ophouden.

Het allerlaatste Pascha, waarvan deze viering slechts een voorspel is, dat zal geen symboliek meer zijn. Dat kan geen rite meer zijn als eucharistie of avondmaal of wat voor kerkelijke vormgeving daar in de loop der tijden aan gegeven is dan ook. Net zo min als het nieuwe verbond bedoeld is om het oude af te schaffen, zo min staat het avondmaal op zichzelf als geritualiseerde maaltijd. Enige religieuze formalisering is begrijpelijk en nodig geweest om het geheim te koesteren en te bewaren, en over te dragen aan telkens weer nieuwe generaties. Maar dat is allemaal niet zo belangrijk. Het is een tragische vergissing wanneer

---

¹ Bovon, F., *Evangelisch-Katholischer Kommentar zum neuen Testament*, III/4, *Das Evangelium nach Lukas (Lk 19,28-24,53)*, Neukirchen-Vluyn 2009, 231-252.

² Cf. Matteüs 18,20.

de viering van de Maaltijd van de Heer met zichzelf gaat samenvallen als een magisch sacrament dat slechts gelaten kan worden ondergaan zonder verlangen naar een concrete doorvertaling in de wereld, ik bedoel in het leven zelf.

De verwijzende kracht van brood en wijn in de concrete context van de gemeente van Christus is enorm. De rituelen dogmatisch absoluut te verklaren en als het ware in de kerk op te sluiten is juist daarom een grote vergissing. Wij hebben te leven vanuit de bedoeling, in de richting van de vervulling. Dit is de beweging van Jezus, dwars door de dood naar het leven. Maar dan kan het niet anders zijn, dan dat het gaat om gastvrijheid, om inspiratie tot naastenliefde, om een nieuw begin waar geen uitweg meer was, ja om de uittocht uit het land waar de dood regeert. De harde wetten van de wereld dienen zelfbewust gerelativeerd te worden. Aan hen die de wegen gaan van het geweld wordt onverkort hun plaats geweest. Zij horen bij de satan. Daar hebben zij zelf voor gekozen en dat kan niet goed aflopen. Maar wij leven niet van onze ellebogen, niet als mens in het licht van God. Terwijl de Maaltijd van de Heer dus enerzijds duidelijk verwijst naar het sterven van Jezus, verwijst de viering anderzijds naar het concrete leven van kwetsbare mensen voor het aangezicht van God. Voor onze natuurlijke ogen zien wij dit niet zomaar gebeuren. Die ogen van ons zitten vastgeplakt aan onze televisieschermen. Er spreekt van Gods regering geen letter vanzelf. Onze beleving, het reliëf van ons leven omgeven door de dood, wordt volstrekt serieus genomen.³ 'De Heer regeert,' het werd ooit op de balk in onze Dorpskerk geschreven, in 1945 na onvoorstelbaar veel geweld. 'De Heer regeert,' ik lees het als een uitdaging om anders over macht te durven gaan denken. Ons eigen engagement is onmisbaar. Gods regeringsmacht waarbij wij leven, het is zijn liefdemacht. Jezus is in ons midden herkenbaar als Godsgezant, dat wil zeggen als iemand die dient.

Midden in de dood
zijn wij in het leven,
want Eén breekt het brood
om met ons te leven
midden in de dood.⁴

Wie deelneemt aan de Maaltijd van de Heer, die gaat in op een uitnodiging. Dat is een wilsbesluit waarbij je je belachelijk kunt voelen en in de wereld alleen kunt staan. Maar hier wordt je opgenomen in de kring. Dat is de kring van de leerlingen rondom de Heer die gaat sterven. Zij hebben echt niet alle antwoorden. Ook zijn ze onder de indruk van de pijn en het verdriet en van de macht van de dood. Maar ze zijn aan het leren. Zij leren het van Jezus om te ontvangen en om door te geven, en op die manier te delen en elkaar te dienen, letterlijk, maar ook figuurlijk. Hier, in deze kring, ontvang je de kracht om te geloven wat ongelooflijk is. Wij leren het om te hopen, niet omdat wij zo optimistisch of zo vrolijk van karakter zijn, of omdat wij de werkelijkheid zo handig kunnen ontkennen, maar omdat wij zelfs aan de kleinste kansen in de naam van Jezus grote waarde hechten. Wij hopen tegen het beter weten in. In deze kring leren wij lief te hebben. Wij willen liefhebben, niet die populaire mensen van wie je gemakkelijk kunt houden, niet datgene waar we zelf meteen weer beter van zullen worden. Wij willen liefhebben wat op het eerste gezicht onaantrekkelijk is, waar

---

³ Cf. *Oecumenisch bulletin*, 2, *Beleving van eucharistie en avondmaal*, 2016.

⁴ Muus Jacobse, *Media morte*, Lied 566.

niemand wat in ziet.⁵ Wij willen weerstand bieden als het gevecht van de wereld om de beste plaatsen, een gevecht waarin je jezelf gegarandeerd verliezen zult.

Zowel bij Lucas als ook bij Paulus worden aan het brood de woorden 'voor jullie gegeven' toegevoegd. Dat is een bepaling die bij Matteüs en Marcus ontbreekt. Ook de aanwijzing om door het vieren van de Maaltijd Jezus in gedachtenis te houden is typisch voor Lucas en Paulus. Het ziet ernaar uit dat de wijze waarop zij de laatste maaltijd weergeven nadrukkelijk gericht is op het gebruik van de tekst in een rituele viering in de jonge christelijke kerk. Die kerk, dat is een bonte groep van mensen uit de joden en de heidenen samen, heel verschillende mensen die ervaren in de Naam van Christus door God voor elkaar tot zegen te worden gesteld, een uitermate spannende beleving.

Wij zijn in een gevaarlijke wereld dankbaar voor het leven zelf. Lucas is de enige evangelist die, net als Paulus, Jezus expliciet het Griekse woord 'eucharistie' hoort gebruiken, letterlijk: dankzegging.⁶ Het is, met name in de Rooms-katholieke kerk, de gangbare aanduiding voor het vieren van de Maaltijd van de Heer geworden. Jezus spreekt van 'dankzegging' bij de eerste rondgang van de beker, wat in de tekst een beetje verwarrend werkt. Er is namelijk bij Lucas ook een tweede rondgang van de beker, bij het einde van, eigenlijk 'na' de maaltijd. Deze beker komt bij Lucas en bij Paulus na de maaltijd als symbool van het nieuwe verbond, in het bloed van Christus. Terwijl Matteüs en Markus bij de beker spreken van nemen, danken, geven en drinken, dus de nadruk leggen op het daadwerkelijk delen en nuttigen van de drank wat erop wijst dat het oorspronkelijke om een echte maaltijd is gegaan, staat de symbolische betekenis bij Lucas en ook bij Paulus centraal. Tenslotte is Lucas de evangelist bij wie Jezus niet alleen bij het brood, maar ook bij deze beker zegt: 'voor jullie', en dus nadrukkelijk de leerlingen aanspreekt, leerlingen waarmee de lezers worden uitgenodigd zich te identificeren.

U weet, Lucas voelde zich historicus. Hij heeft een tweeluik geschreven: Deel 1 is het Lucasevangelie, deel 2 betreft de Handelingen der Apostelen. Lucas staat in deze zin dichtbij Paulus, dat hij een heel groot deel van zijn tweede boek Handelingen der Apostelen in feite heeft gewijd aan het concrete werk en de reizen van juist deze apostel. De dynamiek speelt zich af rondom het kruis. Dat staat als het ware in het midden. Terwijl het evangelie uitloopt op het kruis te Jeruzalem, vormt de opstanding het scharnier vanuit Jeruzalem de wereld in. De discipelen worden uitgezonden. Leerlingen worden apostelen. Een gebroken schepping vindt verbindingpunten. Gods wet komt tot vervulling in de daden van mensen. Zo bouwt hij zijn koninkrijk. Dit is dat nieuwe verbond dat in Christus wordt gesloten met Joden en heidenen, met allen die zich openen voor het geheim van Christus, met u en met mij. Amen.

Uitzending en zegen

Wij gaan de weg van de Stille Week,
met onze Heer Jezus, met elkaar
en willen vertrouwen, ook al zien wij het vaak niet,
dat God met ons is.

---

⁵ Vgl. Tongeren, P. van, *Leven is een kunst. Over morele ervaring, deugdethiek en levenskunst*, Zoetermeer 2014, 139-178.

⁶ Cf. 1 Korintiërs 11,24

De genade van Jezus Christus,
en de liefde van God,
de verbondenheid met de heilige Geest
is en blijft met jullie allen.

Afbeelding voorzijde: Laatste Avondmaal, olie op canvas, Andre Derain 1911, Art Institute of Chicago

